

ธรรมธารา

วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (ฉบับรวมที่ 6) มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2561

สำนักการศึกษา วัดพระธรรมกาย

ISSN 2408-1892

**Samayabhedoparacanacakra:
คำแปลพร้อมเชิงอรรถวิเคราะห์ (3)**

**An Annotated Translation of the
Samayabhedoparacanacakra into Thai (3)**

เมธี พิทักษ์ธีระธรรม

Samayabhedoparacanacakra: คำแปลพร้อมเชิงอรรถวิเคราะห์ (3)

เมธี พัทธกษิระธรรม

บทคัดย่อ

คัมภีร์ **สมยเภทโพรจนจักร** รจนาโดยพระวสุมิตรผู้เป็นพระเถระของนิกายสรวาสติวาท ในปัจจุบันไม่พบต้นฉบับภาษาสันสกฤตหลงเหลือเพียงสำนวนแปลทิเบต 1 สำนวน และสำนวนแปลจีนอีก 3 สำนวน เนื้อหาในคัมภีร์จะกล่าวถึง ปิพุทธปรินิพพาน มูลเหตุแห่งการแตกนิกาย มติธรรมของนิกายต่างๆ คัมภีร์นี้มักจะถูกอ้างเสมอเมื่อมีการอภิปรายถึงประเด็นดังกล่าวข้างต้น หากมีการอ้างอิงคัมภีร์ **ทีปวังสะ** คัมภีร์ **กถาวัตถุ** ที่เป็นคัมภีร์ตัวแทนของเถรวาทฝ่ายทักษิณนิกายเมื่อใด คัมภีร์ **สมยเภทโพรจนจักร** ก็เป็นคัมภีร์ตัวแทนของหินยานฝ่ายอุตตรนิกายเสมอ

เนื่องจากแวดวงวิชาการพุทธศาสตร์ในประเทศไทย ยังขาดงานแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่อยู่ในชั้นปฐมภูมิจากภาษาโบราณต่างๆ ผู้เขียนจึงเล็งเห็นความสำคัญในการแปลคัมภีร์ **สมยเภทโพรจนจักร** จากพากย์ทิเบต เป็นภาษาไทยและแสดงเชิงอรรถวิเคราะห์ประกอบพร้อมเปรียบเทียบกับพากย์จีนอีก 3 สำนวน

บทความฉบับนี้เป็นคำแปลและเชิงอรรถวิเคราะห์ต่อจากตอนที่
แล้ว โดยยังเป็นหัวข้อธรรมของกัณฺเฏนิกายมหาสาณิกะ มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1.4 หัวข้อธรรมอื่นของนิกาย มหาสาณิกะ เอกุยวาทริกะ
โลโกตตรวาทิน และกุกกุฏิกะ

2.1.2 หลักธรรมของนิกายพหุศุติยะ

2.1.3 หลักธรรมของนิกายปรัญญูปติวาท

นอกจากนั้นได้เพิ่มเติมหลักธรรมของนิกายปุรวุสสละ นิกาย
อปรุสสละซึ่งไม่มีในต้นฉบับสำนวนทิเบต แต่มีในสำนวนแปลจีน
ทุกสำนวน โดยดึงข้อมูลส่วนดังกล่าวมาจากคัมภีร์อรรถาธิบายของ
พระวินิตเทวะในพากย์ทิเบต และได้แนบต้นฉบับปฐมภูมิสำนวนทิเบต
เทียบเคียงกับสำนวนแปลจีนทุกสำนวนในภาคผนวก พร้อมทั้งชำระคัมภีร์
ทุกพากย์โดยแบ่งหัวข้อตามคำแปลไทย เพื่อให้สอบทานได้สะดวกยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : สมยเภทปรจนจักร นิกายมหาสาณิกะ กัณฺเฏนิกายของ
มหาสาณิกะ

An Annotated Translation of the *Samayabhedoparacanacakra* into Thai (3)

Maythee PITAKTEERADHAM

Abstract

The *Samayabhedoparacanacakra*, composed by the *Sarvāstivādin* elder *Vasumitra*, exists today in three Chinese and one Tibetan translation.

This text reports important traditions on the date of the Buddha's Parinirvāṇa, the date of the first schism and its causes, the different Buddhist sects and their doctrinal principles. If the *Dīpavaṃsa* and *Kathāvatthu-aṭṭhakathā* represent the historical tradition of Southern Buddhism, the *Samayabhedoparacanacakra*, certainly, represents a similar tradition within Northern Buddhism.

Buddhist Studies in Thailand lacks primary sources preserved in Tibetan, Chinese and Sanskrit translation. The present article is the third part of a Thai translation of the *Samayabhedoparacanacakra*, based primarily on the Tibetan

version but also in conjunction with a careful comparison of the three Chinese translations.

Annotated footnotes are included to help readers understand the text.

In this paper, I translate as follow:

2.1.1.4 the differentiated doctrines of the four sects'

Mahāsāṃghika

2.1.2 the doctrin of *Bahuśrutīya*

2.1.3 the doctrin of *Prajñaptivāda*

Moreover, I add the doctrins of *Pūrvaśāila* and *Aparaśāila*, not shown in the Tibetan translation but visible in the three Chinese translations, taken from the Tibetan version's commentary of *Vinītadeva*. The final part is a critical edition of Tibetan, Chinese translations' *Samayabhedoparacanacakra* included in the Appendix.

Keywords : *Samayabhedoparacanacakra*, *Mahāsāṃghika*,
Mahāsāṃghika's sects

1. บทนำ

สมยเภทปรจจนจักร (Samayabhedoparacanacakra จะเรียกเป็นคำย่อว่า SBh)¹ เป็นคัมภีร์ ที่รจนาโดย พระวสุมิตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับมูลเหตุแห่งการแตกนิกายและมติธรรมของนิกายต่างๆ ซึ่งนักวิชาการได้นำมาเป็นบรรทัดฐานอ้างอิงสำหรับการศึกษาเพื่อให้ได้ทราบข้อมูลในประเด็นต่างๆ อาทิ

ก. ปิพุทธปรินิพพาน

ข. มูลเหตุแห่งการแตกนิกาย และการแตกกึ่งนิกาย

ค. มติธรรมในนิกายนั้นๆ

แต่ในปัจจุบันการศึกษาค้นคว้าประเด็นต่างๆ ข้างต้นของคัมภีร์นี้ในประเทศไทยมีไม่มากนัก เนื่องจากยังไม่มีคำแปลไทย ดังนั้นเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาพุทธศาสตร์ในรุ่นต่อไป ผู้เขียนจึงสนใจที่จะแปลคัมภีร์ SBh เป็นภาษาไทย โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิทั้งหลาย ดังนี้

พากย์ทิเบตที่ใช้เป็นฉบับหลัก

1. TERAMOTO, Enga., and Tomotsugu HIRAMATSU (寺本婉雅, 平松友嗣).

1974 *Zōkanwasanyakutaikō: Ibushūrinron* 藏漢和三譯對校:

異部宗輪論. Tokyo: Kokushokankōkai² .(จะเรียกเป็นคำย่อว่า Ter)

1 อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะได้เรียกชื่อคัมภีร์นี้ว่า **เภทธรรมมติจักรศาสตร์** ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่า แปลตามชื่อคัมภีร์ 異部宗輪論 (*Yi bu zong lun lun*) ที่เป็นสำนวนแปลจีนของพระเสวียนจั้ง (พระถังซำจั๋ง). ดูเพิ่มเติม เสถียร (2544:110) (2543: 133, 229), สิริวัฒน์ (2545: 68).

2 สำหรับฉบับของ Teramoto ทำการชำระจากต้นฉบับภาษาทิเบตฉบับปักกิ่ง (Peking=Qianlong จะเรียกเป็นคำย่อว่า P) และแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น

พากย์ทิเบตที่ใช้ร่วมวิเคราะห์

2. ฉบับ Peking (จะเรียกเป็นคำย่อว่า P)
no. 5639, 'dul ba, u 168b⁷-176b⁸ (P127:249d⁷-252e⁸)
3. ฉบับ Derge (จะเรียกเป็นคำย่อว่า D)
no. 4138, 'dul ba, su 141a⁵-147a (D45: 403a⁵-404f²)

พากย์จีนที่ใช้ร่วมวิเคราะห์

4. X หมายถึง คัมภีร์ 異部宗輪論 (*Yi bu zong lun lun*) T49: 15a⁴-17a¹⁰ (no.2031) พระเสวียนจิ่งแปล (玄奘)
5. Pm หมายถึง คัมภีร์ 部執異論 (*Bu zhi yi lun*) T49: 20a⁴-22c²² (no.2033) พระปรมารถแปล (真諦)
6. A หมายถึง คัมภีร์ 十八部論 (*Shiba bu lun*) T49: 17b¹⁵-19c²⁸ (no.2032) เป็นสำนวนแปลจีนที่ยังไม่สามารถระบุผู้แปลได้³

พร้อมกับนำสำนวนแปลจีนทั้ง 3 สำนวนมาเทียบแบบประโยคต่อประโยค ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้ชำระคัมภีร์อรรถาธิบายคัมภีร์ SBh ต้นฉบับภาษาทิเบต อีก 2 คัมภีร์ คือ คัมภีร์ *Nikāyabhedā-vibhaṅgavyākhyāna* วจนาโดยท่าน ภวยุะ (Bhavya) และคัมภีร์ *Samayabhedoparacanacakrasyanikāyabhedopadarśana-nāma-saṃgraha* วจนาโดยท่านวินิตเทวะ (Vinītadeva) พร้อมทั้งแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น

คัมภีร์ข้างต้นที่วจนาโดยท่านวินิตเทวะ แม้ในกระทั่งพากย์ทิเบตเองมีการเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป Lomotte (1988: 545) เรียกชื่อคัมภีร์นี้ว่า *Samayabhedoparacanacakranikāyabhedopadarśana-saṃgraha* แต่ Tsukamoto (1980: 429) เรียกชื่อคัมภีร์ตามพากย์ทิเบตฉบับ P คือ *Samayabhedoparacanacakra nikāyabhedopadesānasamgraha* ดูประเด็นที่ยังไม่สามารถระบุผู้แปลคัมภีร์นี้ได้ ใน เมธี พัทธกษิระธรรม (2559ก: 72-78) หัวข้อที่ 2. คัมภีร์ SBh

ผู้เขียนแปลจากต้นฉบับพากย์ทิเบตเป็นหลัก และนำสำนวนแปล
 จินมาประกอบการพิจารณา พร้อมทั้งใส่เชิงอรรถวิเคราะห์ เพื่อให้มี
 การพัฒนาต่อยอดจากงานชิ้นนี้ อีกทั้งยังเป็นการเปิดทางและกระตุ้น
 ให้มีการศึกษา ค้นคว้าเปรียบเทียบคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิสายจารีตต่างๆ
 ให้มากยิ่งขึ้น

ในบทความนี้ ผู้เขียนจะแปลและวิเคราะห์ต่อบทความตอน
 ก่อนหน้านี้ คือ Samayabhedoparacanacakra: คำแปลพร้อมเชิงอรรถ
 วิเคราะห์ (2) ซึ่งตีพิมพ์ลงในวารสารธรรมธาราปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (ฉบับรวมที่ 3)

ข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้เครื่องหมายสัญลักษณ์ต่างๆ
 ในการแปล

- [] ใช้ในกรณีเสริมความ โดยตัวผู้เขียนเอง ไม่มีประโยคหรือ
 คำศัพท์อยู่ในต้นฉบับ
- * ใช้ในกรณีที่สันนิษฐานว่า คำศัพท์ทิเบตนี้ตรงกับคำศัพท์
 สันสกฤตคำใด

2. คำแปลพร้อมเชิงอรรถวิเคราะห์

[2.1.1.4 หัวข้อธรรมอื่น (antarasamaya*) ของนิกายมหาสา
 ฆิกะ, เอกุยยาวหาริกะ, โลโกตตรวาทะ, กุกกุฏิกะ]

หัวข้อธรรมอื่น [ของนิกายทั้ง 4] นั้น มีดังต่อไปนี้⁴

4 X: 此四部末宗異義者; Pm: 執義異者。大衆部執義異餘三**部; A: 中間見者。
 Teramoto อ่านต้นฉบับสำนวนแปล Pm ไม่เหมือนกับที่ปรากฏใน
 พระไตรปิฎกฉบับไทโชชินชู (ขอใช้เป็นคำย่อว่า T) กล่าวคือ Teramoto
 อ่านว่า 大衆部執義異餘之**部 โดยเปลี่ยนอักษร 三 (สาม) เป็น 之

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

[1] พิจารณา [อริย] สัจทั้งหลายตามการปรากฏขึ้นนั้นๆ

[2] มี [ธรรม] บางอย่างเกิดขึ้นโดยตัวเอง, มี [ธรรม] บางอย่างเกิดขึ้นโดยสิ่งอื่น, มี [ธรรม] บางอย่างเกิดขึ้นจากทั้งตัวเองและสิ่งอื่น, มี [ธรรม] บางอย่างเกิดขึ้นจากปัจจัย⁵

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

(ของ) หากเราแปลสำนวน Pm ของ T เป็นภาษาไทยจะแปลได้ดังนี้
“ในหัวข้อธรรมอื่น (อันตรสมยะ) มหาasangมิกะมีหัวข้อธรรมอื่น
[ที่แตกต่างจากนิกาย] ที่เหลือ 3 นิกาย”

5 X: 縁生; Pm: 因縁生; A: 因縁起; Ter: རྒྱུ་ཅིང་འཕྲོལ་བར་འབྱུང་བ་སྐྱུང་བ་མཛོད་; Ter_แปล:
縁起 (*pratītyasamutpāda*) 所作 (*kṛta*) なり.

ศัพท์คำว่า རྒྱུ་ཅིང་འཕྲོལ་བར་འབྱུང་བ จะตรงกับศัพท์ของภาษาสันสกฤต
อยู่ 2 คำคือ *pratītyasamutpāda* และ *pratītyasamutpanna* หากพิจารณา
สำนวนแปลจีนทั้ง 3 สำนวน โดยเฉพาะสำนวนแปล Pm ที่เลือกใช้ศัพท์
คำว่า 因縁生 ซึ่งคล้ายกับแปลมาจากคำว่า *pratītyasamutpanna* ดังนั้น
เพื่อให้เกิดความกระจ่าง จึงตรวจสอบคำแปลนี้จากสำนวนแปล Pm ใน
คัมภีร์อื่น (นอกจากคัมภีร์ SBh แล้ว พระปรมารุณะยังมีแปลคัมภีร์อื่นๆ อีก)
โดยตรวจสอบจากคัมภีร์อภิธรรม โศภภาษยะ พบว่า คำว่า 因縁生 หรือ 縁生
แปลมาจากศัพท์สันสกฤตคือ *pratītyasamutpanna* แต่ในขณะเดียวกัน
คำว่า 縁生 จะตรงกับศัพท์คำว่า *pratītyasamutpāda* ฉะนั้นคำว่า
因縁生 ที่แปลโดยท่านปรมารุณะ มีแนวโน้มว่า เป็นคำแปลที่มาจาก
ศัพท์คำว่า *pratītyasamutpanna*

ต่อมา ได้ตรวจสอบสำนวนแปล X (นอกจากคัมภีร์ SBh แล้ว
พระเสวียนจั่งยังมีแปลคัมภีร์อื่นๆ อีก) โดยตรวจสอบจากคัมภีร์อภิธรรม
โศภภาษยะ เช่นเดียวกัน พบว่า คำว่า 縁生 แปลมาจากศัพท์สันสกฤตคือ

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

- [3] ในหนึ่งขณะเวลา จิต 2 ดวง [เกิดขึ้น] พร้อมกัน
 [4] กิเลสและมรรค [เกิดขึ้น] พร้อมกัน⁶

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

pratītyasamutpanna ส่วนคำว่า 緣起 แปลมาจากศัพท์คำว่า *pratītyasamutpāda* ด้วยเหตุนี้ จากหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนสันนิษฐานว่า คำว่า *कुशलसमुत्पन्न* ในที่นี้ ตรงกับคำศัพท์ สันสกฤตว่า *pratītyasamutpanna* ไม่ใช่ *pratītyasamutpāda* อย่างที่ Teramoto ได้แปลไว้ข้างต้น (緣起 (*pratītyasamutpāda*) 所作 (*kṛta*) なり)

- 6 X: 道與煩惱容俱現前; Pm: 道與煩惱並起; A: 道即煩惱. จำนวนแปล A มีความแตกต่างจากจำนวนอื่น ๆ กล่าวคือ 道即煩惱 แปลว่า “มรรคคือกิเลส” จำนวนอื่นแปลไปในทิศทางที่ว่า “มรรคและกิเลสเกิดขึ้นพร้อมกัน” จึงเกิดเป็นคำถามว่าเพราะเหตุใด จำนวนแปล A ถึงได้แปลแตกต่างเช่นนั้น

ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ผู้แปลจำนวน A เห็นคำศัพท์ในต้นฉบับคัมภีร์ SBh เป็นคำว่า *va* ในที่นี้หมายถึงเอาว่าเป็นคำเดียวกับคำว่า *eva* โดยแปลว่า “คือ” แต่จำนวนแปลอื่นจะแปลว่า 與 ซึ่งอาจตรงกับคำว่า *vā, ca* ที่แปลว่า และในกรณีข้างต้น หากพิจารณาด้านอักษรของศัพท์คำว่า *va, ca, vā* ที่ใช้ในต้นฉบับของจำนวนแปลอื่น A คงจะมีความคล้ายคลึงกัน จนจำนวนแปลอื่น A แปลออกมาอย่างที่เห็นดังกล่าว แม้กระทั่งอักษรโบราณอื่นที่เป็นลายมือหรือเป็นการจารบันทึกในคัมภีร์ก็มีความสับสนอยู่บ่อยครั้งระหว่างอักษร *v* และ *c*

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำว่า *va* ในภาษาตระกูลปรากฤตอาทิ บาลี พจนานุกรมบาลี-ญี่ปุ่น โดย Mizuno Kōgen อธิบายไว้ดังนี้ คำว่า *va* บ้างก็ใช้เป็นคำย่อของ *eva* บ้างก็ใช้เป็นคำย่อของ *iva* บ้างก็ใช้แทนคำว่า *vā* หรือแม้แต่ภาษาสันสกฤต ในพจนานุกรมสันสกฤต-

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

อังกฤษ โดย V.S. Apte ก็อธิบายไว้น่าสนใจว่า บางแห่งในคัมภีร์ก็เขียนคำว่า *va* เป็น *vā* ดังนั้นควรตรวจสอบความหมายของคำว่า *vā* ให้กระจ่างอีกครั้ง เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า *vā* ตามคำอธิบายของ **พจนานุกรมสันสกฤต-อังกฤษ** ข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้ ① or ② and, as well as, also ③ like, as ④ optionally ⑤ possibility ⑥ indeed, truly ⑦ only

ความหมายดังกล่าวที่สรุปมาจาก **พจนานุกรมสันสกฤต-อังกฤษ** ข้างต้น ก็คล้ายคลึงกับที่ **พจนานุกรมบาลี-ญี่ปุ่น** กล่าวไว้ เพียงแค่สลับคำค้นเปลี่ยนจากคำว่า *va* เป็น *vā* เท่านั้น กล่าวคือ คำว่า *vā* มีความหมายและไปพ้องความหมายกับคำศัพท์ต่าง ๆ โดยแบ่งกลุ่มได้ดังนี้

- ความหมาย or เป็นความหมายโดยดั้งเดิมของคำว่า *vā*
- ความหมาย and, as well as, also → พ้องความหมายกับคำว่า *ca*
- ความหมาย like, as → พ้องความหมายกับคำว่า *iva*
- ความหมาย indeed, truly, only → พ้องความหมายกับคำว่า *eva*

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น มีแนวโน้มว่า คำว่า 卐 ในสำนวนแปลจีน A เกิดมาจากผู้แปลสำนวนดังกล่าวเห็นคำศัพท์ในต้นฉบับคัมภีร์ SBh (ที่คาดว่าไม่ใช่ภาษาสันสกฤตแบบแผน) เป็นคำว่า *va* โดยหมายเอว่าเป็นคำเดียวกับคำว่า *eva* ที่มีความหมายว่า อวธรรณะ ใช้ในกรณีย้าความหมาย และห้ามความหมายอื่น โดยสำนวนแปลจีน A แปลไว้ว่า 道即煩惱 “มรรคคือกิเลส” ส่วนในสำนวนแปลจีนอื่น (คาดว่าใช้ต้นฉบับเป็นภาษาสันสกฤตแบบแผน) ใช้คำว่า 與 สันนิษฐานว่ามาจากศัพท์คำว่า *ca* หรือ *vā*

อนึ่ง คำว่า *va*, *vā*, ที่มีความหมายพ้องกันเอง หรือมีความหมาย

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

[5] กรรมและวิบาก [เกิดขึ้น] พร้อมกัน⁷

[6] พีชะคืออังกูร

[7] อินทรีมี 6 มหาภูตรูป 4 มีการเปลี่ยนแปลง แต่จิตและเจตสิกไม่มี⁸

[8] เมื่อ จิตเข้าไปอยู่ในกาย จิตที่อยู่ [ในกาย] ก็สามารถรับรู้ได้⁹

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

ไปพ้องกับ *iva, eva* อาจเกี่ยวเนื่องกับกฎเกณฑ์ของฉันทลักษณ์เมื่อปรากฏคำเหล่านี้อยู่ในโคลกหรือคาถา

7 X: 業與異熟有俱時轉; Pm: 業與果並起; A: 業想.

สำนวนแปล A แปลว่า 業想 หากพิจารณาความหมายของคำว่า 業想 แต่ละคำศัพท์จะได้ดังนี้ คำว่า 業 หมายถึง กรรม ส่วนคำว่า 想 หมายถึง สัญญา, คิดคำนึงและเมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับสำนวนอื่นๆ มีแนวโน้มว่า อักษร 想 เป็นคำผิดที่เกิดจากความคล้ายคลึงกับอักษร 相 ที่มีความหมายว่า ชิงกันและกัน, ด้วยกัน, พร้อมกัน

คำว่า วิบาก ในสำนวนแปล X ใช้คำว่า 異熟 ส่วนสำนวนแปล Pm ใช้คำว่า 果 อาจหมายเอาคำว่า ผล หรือในต้นฉบับเป็นคำว่า ผล ก็เป็นไปได้ ซึ่งหากเพิ่มคำนี้ในสำนวนแปล A จะแปลได้ว่า กรรมและผล (หรือใช้คำว่า วิบาก) [เกิดขึ้น] พร้อมกัน (業果相, 業異熟相 แต่คำว่า 業果 อาจแปลได้อีกอย่างว่า ผลของกรรม ก็ได้) ล้อตามสำนวนอื่น ถ้าจะให้ชัดเจนขึ้นก็ควรจะได้คำว่า “與 ที่แปลว่า และ” เข้าไปด้วย (業與果相, 業與異熟相) ดังนั้น หากชำระสำนวนแปล A จะต้องอ่านดังนี้ 業果相, 業異熟相 หรือ 業與果相, 業與異熟相

ดังนั้น นี่ก็เป็นอีกตัวอย่างที่สันนิษฐานว่า เป็นความผิดพลาดของสำนวนแปล A

8 X: 色根大種有轉變義。心心所法無轉變義; Pm: 六根四大轉異。心心法不轉異; A: 諸根四大轉變相續。非心心法.

9 X: 心遍於身。心隨依境。卷舒可得; Pm: 心遍滿身心增長; A: 心滿身中。皆可得.

[นิกายเหล่านี้มีการ]ยึดติดกับ[นัยที่] ต่างกันของ[หัวข้อธรรม] ต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น [หัวข้อธรรม] เหล่านี้ จึงกลายเป็นหัวข้อธรรมที่แตกต่างกัน

[2.1.2 หลักธรรมของนิกายพหุศรุตียะ]

ในลำดับต่อไป คือ หลักธรรมของนิกายพหุศรุตียะ ได้แก่

[1] พระดำรัส 5 ประการของพระตถาคตคือ (1) อนิจจะ (2) ทุกข์ (3) สุกฺขม (4) อนัตตา (5) นิพพานเป็นที่ดับอย่างยิ่ง [ทั้ง 5 ประการนี้] ควรจะกล่าวว่า เป็นมรรคในระดับโลกุตตระ ที่แล่นออกไป¹⁰ [จากโลกียะ]¹¹

[2 พระดำรัส] ที่เหลือเป็นโลกียะ¹²

[3 มีวัตร 5 ประการ] ในพระอรหันต์

(1) ถูกย่วยวนโดยผู้อื่น

(2) มีความไม่รู้

(3) มีความกังขา

(4) สำเร็จ [มรรคผล] โดยผู้อื่น

10 Ter: nairyāṇika; B: niryāṇika.

11 X: 佛五音是出世教。一無常。二苦。三空。四無我。五涅槃寂靜。此五能引出離道故；
Pm: 如來五鳴應說。出世五鳴者。謂無常苦空無我寂靜涅槃。此五鳴是正出世道；
A: 佛說五種出世間法。無常苦空無我寂滅涅槃出道。

12 X: 如來餘音是世間教； Pm: 如來餘鳴是世間道； A: 餘者世俗。

สำนวนแปล A จะใกล้เคียงกับพาทย์ทิเบต กล่าวคือ ไม่มีคำว่า “คำ” ซึ่งผู้เขียนได้ใส่คำว่า “คำ” เพิ่มเติมลงไป เนื่องมาจากมีคำว่า “คำ, เสียง” (音, 鳴) ปรากฏในสำนวนแปล X และ Pm ดังนั้น เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจง่ายขึ้น จึงเพิ่มเติมเข้าไป ส่วนคำว่า “ที่เหลือ” ควรจะหมายถึงพุทธพจน์ที่นอกเหนือจากนี้

(5) มรรคจะเกิดพร้อมกับการเปล่ง [คำว่า ทุกข์หนอ
คำสอน] ที่เหลือ [เหมือนกับ] หลักธรรมของนิกายสรวาสติวาท

[2.1.3 หลักธรรมของนิกายปรัชญ์ปติวาท]

[ที่จะกล่าวต่อไป] นี่เป็นหลักธรรมทั้งหลายของนิกาย
ปรัชญ์ปติวาท ได้แก่

[1] ทุกข์ไม่ใช่ชนันท์¹³

[2] อายตนะ [12] ไม่มีอยู่จริง¹⁴

13 X: 苦非蘊; Pm: 苦非是陰; A: 若說諸陰即非業.

เมื่อพิจารณาสำนวนแปล A เทียบกับสำนวนแปลจีนอื่นๆ พบว่ามีคำแปลที่แตกต่างจากสำนวนอื่นอย่างมาก สันนิษฐานว่า 1) มีการคัดลอกที่ผิดพลาดเกิดขึ้น กล่าวคือ อักษร “若 แปลว่า ถ้า” ควรจะได้รับการแก้ไขเป็น “苦 ที่แปลว่า ทุกข์” 2) ต้นฉบับที่ผู้แปลสำนวน A ใช้ในการแปล มีคำอ่านเช่นนั้นจริง 3) ผู้แปลสำนวน A เข้าใจผิด ทำให้เกิดการแปลที่ผิดพลาด

นอกจากนั้น สำนวนแปล A ได้ใส่คำแปลเพิ่มเติมที่แตกต่างไปจากสำนวนอื่นคือ “กล่าวคือไม่ใช่กรรม (即非業)” ซึ่งผู้เขียนสันนิษฐานว่า 1) ผู้แปลสำนวน A เข้าใจผิดในคำอ่านต้นฉบับ หรือ 2) ต้นฉบับคัมภีร์มีการบันทึกผิดจริง สาเหตุน่าจะมาจากความคล้ายคลึงกันของอักษรคำว่า āyatana ที่ผู้แปลอาจจะอ่านว่า akarmana หรือ akamana หรือ karma na ทำให้มีผลเกี่ยวเนื่องกับประโยคถัดไป จึงแปลคำว่า 諸不成 ตกคำว่า āyatana ไม่เหมือนสำนวนอื่นที่มีคำแปลของคำว่า āyatana เช่น สำนวนแปล X แปลว่า 十二處, สำนวนแปล Pm แปลว่า 一切入 ดูรายละเอียดในหัวข้อธรรมและเชิงอรรถถัดไปประกอบ

14 X: 十二處非真實; Pm: 一切入不成就; A: 諸不成 สำนวนแปล A ไม่มีคำว่า

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

อายตนะ ดังนั้น Teramoto จึงชำระสำนวนแปล A เป็น 諸[處]不成 โดยใส่คำว่า 處 เข้าไป

Teramoto แปลคำว่า མ་རྟོགས เป็นภาษาญี่ปุ่นว่า 不正 หมายถึง ไม่ถูกต้อง, ไม่ตรง โดยใส่ในวงเล็บกำกับว่ามาจากภาษาสันสกฤตคำว่า avidyā แต่ในต้นฉบับพากย์ทิเบตที่ชำระโดย Teramoto กลับใช้คำว่า མ་རྟོགས ซึ่งในครั้งแรกที่พบ อาจจะคิดว่าเป็นคำผิด เมื่อตรวจสอบจากพจนานุกรม **ทิเบต-อังกฤษ** ฉบับของ Jäschke พบว่า มีคำอธิบายดังนี้ “རྟོགས often error for རྟོག rig-pa” ซึ่ง Teramoto เองก็ได้อ้างคำอธิบายของ Jäschke โดยเขียนอธิบายไว้ในเชิงอรรถวิเคราะห์ นอกจากนี้ ยังเทียบเคียงกับสำนวนแปลจีน X เพื่อแสดงให้เห็นถึงคำแปลที่ว่า 非真實 ตรงกับคำแปลทิเบตว่า མ་རྟོགས

จากความเห็นของ Teramoto ข้างต้นก็ยังหาข้อสรุปไม่ได้ชัดเจนว่า เพราะเหตุใด ในคำแปลจึงใส่คำว่า མ་རྟོགས ไว้ในวงเล็บ ซึ่งแย้งกับต้นฉบับทิเบตที่ชำระโดย Teramoto กลับใช้คำว่า མ་རྟོགས และก็ไม่มีคำอธิบายเชิงอรรถนี้ในการชำระ ทั้ง ๆ ที่สำนวนทิเบตฉบับ Peking ใช้คำว่า མ་རྟོགས

เมื่อพิจารณาคำแปลของนักแปลท่านอื่น อาทิ Walleser นักวิชาการชาวเยอรมัน แปลว่า ผัสสะ ตามสำนวนแปลทิเบตฉบับ Peking ที่ใช้คำว่า མ་རྟོགས ส่วน Vassilief แปลมาจากคำว่า མ་རྟོགས จากข้อมูลข้างต้น หากแปลตามต้นฉบับที่ใช้คำว่า མ་རྟོགས ดัง Walleser แปล ก็จะไม่เข้าใจความ ดังนั้น Vassilief คงตระหนักถึงความผิดพลาดของสำนวนแปลทิเบตในกรณีดังกล่าว จึงชำระเป็น མ་རྟོགས และแปลคำนี้ว่า “incompréhensibles”

นอกจากนั้น เมื่อเทียบกับพากย์จีนทั้ง 3 สำนวน พบว่า ควรชำระเป็นคำว่า མ་རྟོགས เนื่องจากมีแนวโน้มว่า ผู้แปลพากย์จีน

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

[3] เพราะหากพิจารณาในแง่ที่ว่า สังขารทั้งหลายเป็นการตั้งขึ้นมา [ชั่วคราว เกิดจากเหตุและปัจจัยที่อิงอาศัย] ซึ่งกันและกัน [จึงมีชื่อว่า] ทุกข์ [ดังนั้น ควรเข้าใจว่า] ไม่ใช่การกระทำของบุรุษ

[4] ไม่มีการตายที่ไม่สมควรแก่เวลา [เพราะการตายสามารถเกิดขึ้นได้ทุกขณะ เป็นผลที่] ได้รับจาก[เหตุ คือ] บุญกรรม [ที่สร้างขึ้นมา¹⁵]

[5] การเกิดขึ้นของวิบากเกิดจากเหตุของกรรมที่เพิ่มขึ้น¹⁶

[6] เพราะเต็มเปี่ยมไป¹⁷ ด้วยบุญทั้งหลาย จึงบรรลุ [อริย] มรรค,

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

ทั้ง 3 ส่วนวน ที่แปลว่า 眞實, 成就, 成 ตามลำดับ เห็นคำศัพท์ในต้นฉบับของคัมภีร์ SBh มาจากธาตุวิฑู (vid) หรือไม่

ธาตุ วิฑู (vid) มีการใช้ในความหมายต่างๆ ได้แก่ ใช้ในความหมายว่า รู้ เข้าใจ ในธาตุหมวดที่ 2 ของภาษาสันสกฤต หรือในธาตุหมวดที่ 6 ใช้ในความหมายว่า แสงสว่าง แต่ก็มีในกรณีที่เป็น passive หรือจะมองว่าเป็นธาตุหมวดที่ 4 ก็ได้ จะแปลว่า เป็น, อยู่, คือ, ดำรงอยู่

ซึ่งในสำนวนแปลจีนทั้งหมดจะตรงกับธาตุ วิฑู ในความหมายลำดับสุดท้าย และในสำนวนแปล X ทาง Teramoto เห็นว่าแปลมาจากคำว่า avidyā แต่หากพิจารณาจากสำนวนแปลจีนที่เหลืออกคล้ายกับแปลมาจาก na vidyante อย่างไรก็ตาม คงยากที่จะหาข้อสรุปในกรณีนี้ กล่าวมาในเวลานี้ได้ จะทราบแต่เพียงว่าคำศัพท์ดังกล่าวเหล่านี้ในทุกสำนวนแปลทั้งพากย์จีนและพากย์ทิเบตเป็นคำศัพท์มาจากธาตุ วิฑู

15 X: 無非時死。先業所得; Pm: 無非時節死。一切所得先業造; A: 無橫死由本業所得.

16 X: 業增長爲因有異熟果轉; Pm: 增長因果能生業; A: 長養業根生一切苦。從業生.

17 พจนานุกรมทิเบต-สันสกฤต (โดย J.S. Negi) ให้การอธิบายว่า คำว่า गुणकुलมาจากคำศัพท์สันสกฤตคือ 1) paryava $\sqrt{\text{āp}}$ หรือ pary $\sqrt{\text{āp}}$ 2) avasitam

[อริย] มรรคไม่ [สามารถบรรลุได้] โดยการภาวนา

[7] มรรคไม่มีการดับสูญ¹⁸

[หลักธรรม] ที่เหลือ [เหมือนกับ] หลักธรรมของนิกายมหาasanghika¹⁹

****[หลักธรรมของนิกายปุรวาสละ นิกายอปรวาสละ]²⁰**

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

ด้านพจนานุกรมสันสกฤต-อังกฤษ (โดย V.S. Apte) ได้ให้การอธิบาย
คำศัพท์ *pary√āp* ว่าหมายถึง 1) to be competent 2) to be able 3) to be full
4) to save 5) to finish

ดังนั้น คำว่า पार्याप्त อาจเป็นคำว่า *paryavāptam*
ในภาษาสันสกฤตแบบแผน

18 X: 道不可壞; Pm: ไม่พบประโยคเทียบเคียง; A: 亦不失. ในสำนวนแปล A
มีการตกหล่นอักษร 道 ควรชำระเป็น “亦道不失” ในกรณีดังกล่าวอาจ
มองได้ในแง่ที่ว่า ผู้แปลสำนวน A แปลตกหล่น หรืออาจเป็นเพราะต้นฉบับ
ที่ได้รับมาไม่มีคำศัพท์ดังกล่าว หรือมองได้อีกแง่คือ มีการกล่าวไว้แล้ว
ในประโยคก่อนหน้านี้ กล่าวคือ “[อริย] มรรคไม่ [ได้รับ] โดยการภาวนา
(道不修)” จึงจะคำว่า 道 ไว้ อ่านได้ดังนี้ “...道不修亦不(道)失”

19 X: 餘義多同大眾部執; Pm: 餘所執與大眾部所執相似; A: 餘一切與摩訶僧祇見同也

20 X: 制多山部。西山住部。北山住部。如是三部本宗同義。Pm: 支提山部。北山部。
此二部是執義本。A: 彼支提羅阿婆鬱多羅施羅根本見者。ไม่มีประโยคนี้นี้
ในพาทย์ทิเบต แต่ได้อ้างข้อมูลจากคัมภีร์อรรถาธิบายของท่านวินิตเพวะ
เมื่อพิจารณาในสำนวนแปลแต่ละสำนวนมีรายละเอียดดังนี้

(อ่านเชิงอรรถในหน้าต่อไป)

1 พระโพธิสัตว์ไม่หลุดพ้นจากทุกติ²¹

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

- จำนวนแปลของพระเสวียนจั้ง (X) กล่าวถึง 3 นิกาย ได้แก่ นิกายไฉติกะ นิกายอปฺปสฺสละ นิกายอุตฺตรสฺสละ
- จำนวนแปลของพระปรมาวุธะ (Pm) กล่าวถึง 2 นิกาย ได้แก่ นิกายไฉติกะ นิกายอุตฺตรสฺสละ
- จำนวนแปลสุดท้าย (A) กล่าวถึง 3 นิกาย ได้แก่ นิกายไฉติกะ นิกายอปฺปสฺสละ นิกายอุตฺตรสฺสละ

จำนวนแปลจีน X และ A ไม่มีความต่างกัน ส่วนจำนวนแปลจีน

Pm แตกต่างจาก 2 จำนวนข้างต้น แต่ก็คาดว่า นิกายไฉติกะ และนิกายอปฺปสฺสละ มีความเกี่ยวข้องกัน ส่วนจำนวนแปลทิเบต ไม่มีคำแปลในที่นี้ แต่ได้อ้างมาจากคัมภีร์อรรถาธิบายของท่านวินิตเทวะ ซึ่งมีความแตกต่างกับทุกฉบับคือ เพิ่มเติมนิกายปฺปุรวสฺสละเข้ามา ซึ่งก่อนหน้านั้นในหัวข้อการแตกแขนงกิ่งก้านสาขาของนิกายมหาasanghika ก็ไม่ได้กล่าวถึงนิกายปฺปุรวสฺสละ ดูรายละเอียดที่ เมธี พัทธษัตรีธรรม (2559ข: 65-68)

- 21 X: 諸菩薩不脫惡趣; Pm: 菩薩不脫惡道; A: 菩薩離惡趣 (Ter: 菩薩(不)離惡趣). ไม่มีประโยคนี้นในพากย์ทิเบต แต่ได้อ้างข้อมูลจากคัมภีร์อรรถาธิบายของท่านวินิตเทวะ

Teramoto ให้ความเห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนแปลจีนที่เหลือควรปรับแก้โดยใส่คำว่า 不 ในจำนวนแปล A กล่าวคือ 菩薩(不)離惡趣 ทั้งนี้ก็เป็นไปได้ว่า เป็นความผิดพลาดมาจากต้นฉบับที่แปลก็ได้ หรือมาจากผู้แปลก็ได้ หรือว่า ในสมัยของจำนวนแปล A มีแนวคิดที่ว่าจริงแต่ต่อมามีการปรับเปลี่ยนไป

3. บทส่งท้าย

บทความฉบับนี้ แลข้อ 2.1.1.4 หัวข้อธรรมอื่นของนิกายมหาasanghika เอกุยาวยาหาริกะ โลโกตตรวาทิน และกุกกุฏิกะ จนถึง 2.1.3 หลักธรรมของนิกายปรัชญูปติวาทิน จบลงแล้ว ซึ่งเป็นตอนสุดท้ายของนิกายมหาasanghika และกิงนิกายของมหาasanghika ในตอนต่อไปจะแปลและวิเคราะห์หลักธรรมของฝ่ายสเถวีระและกิงนิกายทั้งหลายของฝ่ายสเถวีระ

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่แล้ว)

กล่าวคือ X: 有阿羅漢爲餘所誘。此等五事及餘義門。所執多同大衆部說; Pm: 有阿羅漢多他以不淨染汚其衣。阿羅漢多有無知。有疑惑。有他度。聖道亦爲言所顯。餘所執與大衆部所執相似; A: 阿羅漢有他饒益無知有疑。由他觀察言說得道。餘者一切與摩訶僧祇同見。

อักษรย่อและบรรณานุกรม

- AKBh *Abhidharmakośabhāṣya of Vasubandhu*. 1967. Tibetan Sanskrit Works Series vol.VIII. edited by P.Pradhan. Patna: K.P.Jayaswal Research Institute.
- AKVy *Sphuṭārthā Abhidharmakośavyākhyā*. 1971. edited by U. Wogihara. Tokyo: Sankibo Press. (first printed. 1932-1936. Tokyo: Publishing Association of Abhidharmakośavyākhyā)
- D *The Tibetan Tripitaka, Taipei Edition*. 1991. 72 vols. edited by A.W. Barber. Taipei: SMC Publishing.
- Kv *Kathāvatthu*. 1999. edited by Arnold C.Taylor. Oxford: PTS. (first printed 1894(part I), 1897(part II). combined reprint. 1979)
- Kv-a *Kathāvatthu-aṭṭhakathā*. 1979. edited by N.A. Jayawickrama. London: PTS.
- P *The Tibetan Tripitaka, Peking Edition kept in the Library of Otani University, Kyoto*. 1955-61. 168 vols. edited by D.T. Suzuki. Tokyo-Kyoto: Tibetan Tripitaka Research Institute.
- T Taishō-shinshū-daizōkyō 大正新脩大藏經. 1924-1934. Tokyo: Daizōshuppansha.

BAREAU, André.

2013 *The Buddhist Schools of the Small Vehicle*. translated by Sara Boin-Webb. edited by Andrew Skilton. London: Buddhist Society Trust.

LAMOTTE, Étienne.

1988 *History of Indian Buddhism*. translated by Sara Boin-Webb. France: Peeters Publishers.

TSUKAMOTO, Keishō (塚本啓祥).

1980 *Shoki-bukkyō-kyōdan-no-kenkyū* 初期仏教教団史の研究 - 部派の形成に関する文化史的考察 (A History of the Early Buddhist order: A Historical Study on the Formation of the Indian Buddhist Schools). 2nd ed. Tokyo: Sankibōbusshorin.

เมธี พิทักษ์ธีระธรรม.

2559ก “Samayabhedoparacanacakra: คำแปลพร้อมเชิงอรรถวิเคราะห์ (1)”. ธรรมธारा วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา 2(1): 67-103. กรุงเทพฯ: สุขุมวิทการพิมพ์ จำกัด.

2559ข “Samayabhedoparacanacakra: คำแปลพร้อมเชิงอรรถวิเคราะห์ (2)”. ธรรมธारा วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา 2(2): 57-104. กรุงเทพฯ: สุขุมวิทการพิมพ์ จำกัด.

สิริวัฒน์ คำวันสา.

2545 **พระพุทธศาสนาในอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร.

เสถียร โพธิ์นันทะ.

- 2543 **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- 2544 **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:
บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์จำกัด.

ภาคผนวก

คัมภีร์

Samayabhedoparacanacakra

เทียบสำนวนแปลทิเบต-จีน

[Chi. X: 16a⁴⁻¹¹; Pm: 21a⁶⁻¹⁴; A: 18c⁸⁻¹³]

[X]

此四部末宗異義者。[1] 如如聖諦諸相差別。如是如是。[2] 有別現觀。有少法是自所作。有少法是他所作。有少法是俱所作。有少法從衆緣生。[3] 有於一時二心俱起。[4] 道與煩惱容俱現前。[5] 業與異熟有俱時轉。[6] 種即爲芽。[7] 色根大種有轉變義。心心所法無轉變義。[8] 心遍於身。心隨依境。卷舒可得。

諸如是等末宗所執。展轉差別有無量門。

[Pm]

執義異者。大眾部執義異餘三部³。[1] 四聖諦悉真實有。如如對可讚行⁴。[2] 有苦是自所作。有苦是他所作。有苦是兩所作。有苦非兩所作。有苦依因緣生有不依因緣生⁵。[3] 一時中有多心和合。[4] 道與煩惱並起⁶。[5] 業與果並起。[6] 種子即是芽。[7] 六根四大轉異。心心法不轉異。[8] 心遍滿身心增長。

應知有如是諸義。諸部信樂不同。各有所執。是名執義異。

(อ่านเนื้อหาต่อในหน้าที่ 121)

3 Ter: 大眾部執義異餘之部。

4 T: 四聖諦悉真實。有如如對可讚行。

5 T: 有如如對可讚行有苦。是自所作有苦。是他所作有苦。是兩所作有苦。非兩所作有苦。依因緣生有。不依因緣生。

6 T: 一時中有多心和合道與煩惱並起。

(อ่านเชิงอรรถต่อในหน้าที่ 121)

(เนื้อหาต่อจากหน้าที่ 119)

[A]

中間見者。[1] 隨其別觀察。[2] 少有自作。少有他作。少有因緣起。
[3] 一時有二心俱生。[4] 道即煩惱。[5] 業想⁷。[6] 種子即是取。
[7] 諸根四大轉變相續。非心心法。[8] 心滿身中。皆可得⁸。
如是皆攝受欲。是名中間所見也。

(เชิงอรรถต่อจากหน้าที่ 119)

7 T: 道即煩惱業。想....

8 T: 皆可得.....

[2.1.2 หลักธรรมของนิกายพหุศรุตียะ]

དེ་ལ་མང་དུ་ཐོས་པའི་སྡེ་རྣམས་གཞིའི་གཞུང་ལུགས་དག་ཡོད་དེ།

[1] དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི⁹ དབྱངས་ལྡེ་པོ་¹⁰ མི་རྟག་པ་དང་། སྟག་བསྐལ་བ་དང་། ལྷོང་པ་དང་། བདག་¹¹ མེད་པ་དང་། སྟངས་ལས་འདས་པ་ནི་¹² ཞི་བ། ལམ་ནི་ངས་བར་འབྱེན་པ་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་དག་ ཡིན་པར་བརྗོད་པར་བྱའོ།

[2] ལྷག་མ་རྣམས་ནི་འཇིག་རྟེན་པ¹³་དག་ཡིན་ནོ།

[3] དག་པལ་ལ་¹⁴གཞན་གྱིས་ཉེས་པར་བསྐྱབ་¹⁵པ་དང་། མི་ཤེས་པ་དང་། སོམ་ཉི་དང་། གཞན་གྱི་
 རྒྱུ་ལ་སྤྱོད་པ་དང་། །ལམ་སྒྲ་འབྱིན་པ་དང་བཅས་པ་¹⁶ཡོད་དོ།
 །སྤྲུག་མ་རྒྱུ་ལ་ཉེས་པར་བསྐྱབ་པར་¹⁷སྒྲ་བའི་¹⁸ལྷགས་དག་ཡིན་ལོ།

9 P: བཞི ?

10 D: ၁၃

11 P: ๗๗ และมีการแก้ไขอยู่มุมขวาด้านบนของ ๗๗ เพื่อให้เป็น ๗๗

12 P: เพิ่มเครื่องหมาย |

13 P: อักษรอาจจะดูไม่ค่อยชัดเจนว่าเป็น ๔

14 Ter: เพิ่มเครื่องหมาย | ; P, D: ไม่มีเครื่องหมาย |

15 P: อักษรนำ ๗ ไม่ชัดเจน

16 P: φ

17 Ter, P: ၁၂

18 D: བཞི

[Chi. X: 16a¹¹⁻¹⁶; Pm: 21a¹⁴⁻¹⁹; A: 18c¹⁴⁻¹⁷]

[X]

其多聞部本宗同義。謂 [1] 佛五音是出世教。一無常。二苦。三空。四無我。五涅槃寂靜。此五能引出離道故。[2] 如來餘音是世間教。[3] 有阿羅漢爲餘所誘。猶有無知。亦有猶豫。他令悟入道因聲起。

餘所執多同說一切有部。

[Pm]

多聞部是執義本。[1] 如來五鳴應說。出世五鳴者。謂無常苦空無我寂靜涅槃。此五鳴是正出世道。[2] 如來餘鳴是世間道。[3] 有阿羅漢多他以不淨染污其衣。阿羅漢多有無知。有疑惑。有他度。聖道亦爲言所顯。

餘所執與說一切有部所執相似。

[A]

彼多聞根本見者。[1] 佛說五種出世間法。無常苦空無我寂滅涅槃出道。[2] 餘者世俗。[3] 阿羅漢有從他饒益。有無知有疑。由他觀察言說得道。

諸餘一切薩婆多見同也。

[2.1.3 หลักธรรมของนิกายปรัชญูปติวาท]

དེ་བཏགས་པར་སྤྲོ་བ་རྣམས་ཀྱིས་¹⁹གཞིའི་ལྷགས་དག་ནི་

[1] ལྷུག་བསྐལ་²⁰་ནི་ཡུང་པོ་མེད་པའོ།

[2] སྐྱེ་མཆེད་དག་ནི་ཡོངས་སུ་མ་རིག་པ²¹་དག་གོ།

[3] འདུ་བྱེད་ནམས་པན་ཚུན་བཏགས་པའི²² མོ་ནས་སྤྲལ་བཟུལ་བའོ། ཟུམ་བུའི་བྱེད་པ་མེད་དོ།

[4] ཏུས་མ་ཡིན་པའི་འཆི་བ་མེད་དོ། རྩོན་གྱི་ལས་ཀྱིས་ཐོབ²³་བོ།

[5] རྣམ་པར་སྒྲིན་པ་མངོན་པར་གྲུབ་པ་ནི་ལས་འཕེལ་བའི་²⁴ རྒྱ་ལས་འབྱུང་²⁵ བའོ།

[6] བསོད་ནམས་དག་གིས་ཀྱང་²⁶ རྒྱལ་པར་བྱས་ནས་ལམ་འཛོལ་པོ་²⁷ ལམ་བཟོམ་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་ནོ།

[7] ལམ་ནི་འཇིག་²⁸་པར་མི་འགྱུར་རྟོ་²⁹།

ལྷག་མ་རྣམས་ནི་དག་འདུན་པལ་ཆེན་ཟེའི་ལྷགས་དག་ཡིན་ནོ།

19 D: ॐ

20 P, D: $\frac{1}{2}, \frac{1}{2}$?

21 P, D: མ་རྟེན་པ; Ter: མ་རྟེནས་པ

22 D: ବାରି ?

23 D: འཕྲོག

24 P: འཕེལ་པའི ; D: འཕེན་པའི

25 D: 55

26 P: ཡུན

27 P: ချ

28 D: འཇིགས

29 D: བཞོ

[Chi. X: 16a¹⁶⁻²⁰; Pm: 21a¹⁹⁻²⁴; A: 18c¹⁷⁻²²]

[X]

其說假部本宗同義。謂 [1] 苦非蘊。[2] 十二處非真實。[3] 諸行相待展轉和合。假7名爲苦。無士夫用。[4] 無非時死。先業所得³⁰。[5] 業增長爲因有異熟果轉。[6] 由福故得聖道。道不可修。[7] 道不可壞。

餘義多同大眾部執。

[Pm]

分別說部。是執義本。[1] 苦非是陰。[2] 一切入不成就。[3] 一切有爲法相待假故立名苦。無人功力。[4] 無非時節死。一切所得先業造。[5] 增長因果能生業。一切諸苦從業生。[6] 聖道由福德得。聖道非修得。

餘所執與大眾部所執相似。

[A]

彼施設根本見者。[1] 若說諸陰即非業。[2] 諸不成³¹。[3] 諸行展轉施設者。無智士夫事³²。[4] 無橫死由本業所得³³。[5] 長養業根生一切苦。從業生³⁴。[6] 福德生聖道。道不修³⁵。[7] 亦不失³⁶。

餘一切與摩訶僧祇見同也。

30 T: 先業所得...

31 Ter: 諸[處]不成

32 T: 諸行。展轉施設者。無智士夫事無橫死。

33 T: 無智士夫事無橫死。由本業所得長養業根生一切苦。

34 T: 由本業所得長養業根生一切苦。

35 T: 由本業所得長養業根生一切苦。從業生福德生聖道。道不修亦不失。

36 T: 道不修亦不失。

[หลักธรรมของนิกายปวรวาไลละ นิกายอปรวาไลละ]

**[ཤར་གྱི་རི་བོའི་མེ་བ་དང་། ལུབ་གྱི་རི་བོ་ལ་གནས་བའི་མེ་བ་ནུས་ནི།

[1] བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་ནི་དན་འགྲོ་ལས་ནུས་བར་གྱི་ལ་བ་མ་ཡིན་ནོ།

[2] མཚན་རྟོན་ལ་མཚན་བ་ནི་འབྲས་བུ་མཚན་ཏུ་གྱུར་བ་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཟེར་ནི།**^{37]}

37 ไม่มีส่วนนี้ในสำนวนแปลทิเบต แต่ได้อ้างอิงเนื้อหาตรงส่วนนี้มาจาก
คัมภีร์อรรถาธิบายของพระวินิตเทวะ

[Chi. X: 16a²⁰⁻²⁴; Pm: 21a²⁴⁻²⁸; A: 18c²²⁻²⁶]

[X]

制多山部。西山住部。北山住部。如是三部本宗同義。

謂 [1] 諸菩薩不脫惡趣。[2] 於宰堵波興供養業。不得大果。

有阿羅漢爲餘所誘。此等五事及餘義門。

所執多同大眾部說。

[Pm]

支提山部。北山部。此二部是執義本。

[1] 菩薩不脫惡道。[2] 藪斗陂中恭敬事得執少。

有阿羅漢多他以不淨染污其衣。阿羅漢多有無知。有疑惑。有他度。聖道亦爲言所顯。

餘所執與大眾部所執相似。

[A]

彼支提羅阿婆鬱多羅施羅根本見者。

[1] 菩薩 不 離惡趣³⁸。[2] 供養偷婆無大果報。

阿羅漢有他饒益, 無知, 有疑。由他觀察, 言說得道。

餘者一切與摩訶僧祇同見。